

Mindre bidrag

Tycho Brahe og Ovids ‘statque caditque’

Tycho Brahes *ingenium* havde mere end én side: sit ypperste ydede han inden for astronomien, men også som latindigter var han fremragende, sådan som det eksempelvis fremgår af hans værk *Urania Titani* fra 1594.

Typisk for renæssancedigtningen er det, at den fuldt bevidst peger tilbage på den antikke latinske poesi. Det gælder også i nærværende tilfælde: Tycho bygger sit værk op over Ovids første heroide-brev,¹ men alluderer derudover også til andre sekvenser fra heroide-brevene, ja til Ovid i det hele taget. P. Zeeberg har i sin nylige udgivelse af *Urania Titani* beskrevet Tychos fundering i Ovid og opregnet en lang række imitationer.²

Jeg vil her gerne føje en enkelt til: I passagen om venskab hedder det (459-460)

Tempora læta ferunt multos, sed nubila tollunt,
Fortunæ arbitrio stantque, caduntque simul.

Zeeberg har her allerede nævnt vers 459 på baggrund af Ovid *Tristia* 1.9.5-6³

donec eris sospes, multos numerabis amicos:
tempora si fuerint nubila, solus eris.

men også vers 460 kan ses som en allusion til Ovid, nemlig til *Epistulae ex Ponto* 2.3.10, hvor det hedder

et cum fortuna statque caditque fides.

Tycho bibeholder både den overordnede mening (at venskab står og falder med skæbnen) og placeringen af det signifikante udtryk *sta(n)tque cad(i)ntque* i begyndelsen af pentametrets anden del. Den lette omformulering af verset, som Tycho foretager, er et godt eksempel på latindigterens fortættede arbejde med *imitatio*.⁴

Det ses bedst, hvis man betragter hele det afsnit, der drejer sig om venskab, vers 455-462, et stykke der er foranlediget af et formodet tab af en god ven:

Eurialo et Niso similis quamplurimus olim.
Tam tibi, quamque mihi, fidus amicus erat.
Quam bene jam reliquos digitis numerabimus omnes,
Ambobus vix nunc unus et alter adest.
Tempora læta ferunt multos, sed nubila tollunt,
Fortunæ arbitrio stantque, caduntque simul.

Pene mihi solus superest sine felle, vel astu,
Qui perstet firma Frater Apollo fide.

De to imitationer kan ses som et omdrejningspunkt for denne sekvens. De kobles sammen i de to vers 459-460 og udtrykker sig gnomisk om det almengyldige: I medgang har man venner, i modgang ikke. I versene før og efter tales der om den specifikke situation: Engang var der mange venner, nu omtrent kun *Frater Apollo*.

I sammenkoblingen af de to imitationer i vers 459-460 ombytter Tycho i vers 460 Ovids subjekt *fides* med det implicite subjekt *amici*. Det sker i naturlig forlængelse af vers 459, hvor ordet *amicos* indgår elliptisk i objektet *multos*, en proces der for at optimere sammenkædningen implicerer en ombytning af *et cum fortuna* med *fortuna arbitrio*, eftersom formuleringen *et cum fortuna* efter det prægnante udsagn i vers 459 ikke er markant nok; desuden limer han – føles det – de to vers sammen med ordet *simul*.

Ombytningen af *fides* med *amici* ændrer næppe den oprindelige mening, men Tycho forbereder den alligevel i sekvensens begyndelse, når han taler om *fidus amicus*. Her knyttes *fides* og *amicus* snævert sammen, i øvrigt under henvisning til det forbilledlige venskab mellem Euryalus og Nisus, sådan som Vergil beskriver det i Æneidens femte og niende bog.

Når Tycho fjerner *fides* fra vers 460, er det imidlertid næppe blot for at koble vers 459-460 tættest muligt sammen; nok så meget skyldes det et ønske om – efter i øvrigt i et vist omfang at have modelleret versene 457-458 og 461 efter Triasekvensen – at gemme ordet til den hædrende omtale af *Frater Apollo* i vers 462.

Her indsættes det på præcis det sted sidst i pentametret, hvor det stod i det ovidianske forlæg, og hvor det følgelig kunne have stået i Tychos imitative pentametervers 460. Men dets oprindelige status som subjekt genvindes ikke. Den plads indtages nu af *Frater Apollo* med et eftertryk, der er så meget større, som *Frater Apollo* egentlig er subjekt i hovedsætningen i vers 461, men indrykkes ved en slags omvendt prolepse i relativsætningen.

I modsætning til vers 458 indgår venen altså nu fuldt ekspliciteret ved navn, ligesom konteksten er helt igennem positiv. Nu tales der ikke længere om *stant* og *cadunt* som i lige grad potentielt sandsynlige. Kun det første led kommer i betragtning, tilmed ikke kun ekspliciteret som *stet*, men som *perstet*: *Frater Apollo* vil blive stående, han falder ikke. Præfikset *per* understreger, at det sidste led *cadatque* aldrig kan komme på tale. *Fides* må som formen *fide* nøjes med positionen som ablativ, men opnår en stærk understregning gennem attributtet *firma*, en understregning der insisteres på ved anvendelsen af hyperbaton: *firma* står sidst i første hemiepes, som *fide* gør det i den anden.

Denne ommodellering af det ovidianske *fides* bidrager til at betone *Frater Apollis* betydning: I sekvensens start lægger Tycho ud med at knytte *fides* og *amicus* sammen i substantiv med attribut med formuleringen *fidus amicus* i beskrivelsen af en ven, der som sådan kommer det legendariske venskab mellem Euryalus og Nisus nærmest. Dette overgås nu i vers 462, hvor *firma ... fide* som ablativ knytter sig attributivt til den ekspliciterede *amicus*, *Frater Apollo*; ikke blot omkranser formuleringen *firma ... fide* (som hyperbaton) *Frater Apollo* og

fremhæver herved denne, men i modsætning til før, hvor *fidus* ikke defineredes nøjere, tillægges *fide* – som nævnt – nu det forstærkende attribut *firma*. *Frater Apollo* og hans status som *amicus* bliver således sat i højrelief. Han er som ven eksemplarisk.

Denne sindrige *imitatio* har en mening, der rækker ud over den selv. Tycho har jo skrevet digtet i sin søster Sofies navn, i form af et brev fra hende til hendes elskede Erik Lange. Således er den ros af Tycho, som søsteren her udtaler, jo altså forfattet af Tycho selv. Men således set er det netop at forstå som et manifest udsagn af Tycho, om at han faktisk – i medgang og modgang – ønsker at stå søsteren og hendes elskede bi.

Noter

1. Oluf Friis: *Den danske Litteraturs Historie I – Fra Oldtiden indtil Renæssancen (c. 1615)*. København 1975 (1937-45), side 449.
2. Peter Zeeberg: *Tycho Brahes »Urania Titani« – et digt om Sophie Brahe*. Renæssancestudier 7. København 1994, side 113-23 og side 189 ff.; i et brev vedkender Tycho Brahe sig arven fra Ovid. Han siger: *hanc Elegiacam ad imitationem Ovidianarum nupere animi causa sororis nomine a me lusam*, se Friis, side 449.
3. Zeeberg, side 240.
4. Om Tycho Brahes anvendelse af *imitatio*, se Minna Skafte Jensen: *Kærlighedens alkymi. Tycho Brahe »Urania Titani«*, i: Povl Schmidt m. fl. (edd.): *Læsninger i dansk litteratur I: 1200-1820*. Odense 1998, side 85-91 og 320-21.

Sven Lindahl